

SCI-CONF.COM.UA

SCIENCE IN THE MODERN WORLD: INNOVATIONS AND CHALLENGES

**PROCEEDINGS OF XII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
AUGUST 7-9, 2025**

**TORONTO
2025**

SCIENCE IN THE MODERN WORLD: INNOVATIONS AND CHALLENGES

Proceedings of XII International Scientific and Practical Conference

Toronto, Canada

7-9 August 2025

Toronto, Canada

2025

UDC 001.1

The 12th International scientific and practical conference “Science in the modern world: innovations and challenges” (August 7-9, 2025) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2025. 267 p.

ISBN 978-1-4879-3790-4

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science in the modern world: innovations and challenges. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2025. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-in-the-modern-world-innovations-and-challenges-7-9-08-2025-toronto-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: toronto@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2025 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2025 Perfect Publishing ®

©2025 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

VETERINARY SCIENCES

1. *Вус У. М., Гутий Б. В., Сачук Р. М.* 8
ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПРЕПАРАТУ ДЕВІВІТ КАРНІТИН (РОЗЧИН ДЛЯ
ПЕРОРАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ) НА ЛАКТУЮЧИХ
КОРОВАХ ЗА МІОКАРДОЗУ

MEDICAL SCIENCES

2. *Анохіна С. І.* 16
КОЛИ СТРАХ СТАЄ НЕСТЕРПНИМ – ПАНІЧНІ НАПАДИ
ПРИЧИНИ, СИМПТОМИ, ПРОФІЛАКТИКА
3. *Болокадзе Є. О., Майорова Я. О.* 25
РОЛЬ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ
ГІНЕКОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
4. *Красовська К. О., Глобіна Н. І.* 30
ВАЖЛИВІСТЬ ІНФЕКЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ У ПІДВИЩЕННІ
БЕЗПЕКИ ПАЦІЄНТІВ ТА ПРОФІЛАКТИЦІ ІНФЕКЦІЙ, ЩО
ПЕРЕДАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ
5. *Романець О. М.* 38
МАСТОПТОЗ МОЛОЧНИХ ЗАЛОЗ ТА ЙОГО КОРЕКЦІЯ

CHEMICAL SCIENCES

6. *Baghirova Lala Ali* 47
IMPORTANCE OF PHARMACEUTICAL SUBSTANCES
7. *Hajizada Fatima Jeyhun* 52
MODERN APPROACHES TO QUALITY CONTROL OF
PHARMACEUTICAL SUBSTANCES

TECHNICAL SCIENCES

8. *Fialko N., Sherenkovskiy Ju., Klishch A., Meranova N.* 59
ORGANIZATION OF WORKING PROCESSES OF MICRO-JET
BURNERS FOR OPERATION WITH VARIABLE VALUES OF THE
EXCESS AIR COEFFICIENT
9. *Kotyk M.* 66
ENHANCED ADAPTIVE CONTROL SYSTEMS FOR
AUTONOMOUS DRONES: ADVANCED MOTOR DYNAMICS
AND REAL-TIME PERFORMANCE ANALYSIS
10. *Василишин В. Я.* 75
НАРИСНА ГЕОМЕТРІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ
СТУДЕНТІВ-ГЕОЛОГІВ ТА ГЕОФІЗИКІВ
11. *Галушка С. А.* 80
ІННОВАЦІЙНІ “ЗЕЛЕНІ” БЕТОНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО
СУЧАСНОГО БУДІВНИЦТВА

22.	Ковальчук Т. М. РОЗШИРЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ І ОЦІНКИ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ	150
23.	Пасенко І. М. РОЛЬ МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ РОЗУМІННЯ ІВ	153
CULTUROLOGY		
24.	Kushniruk T. AESTHETIC AND ECOLOGICAL ASPECTS OF FLORAL DESIGN IN THE DOMESTIC SPACE OF MODERN CULTURE	160
POLITICAL SCIENCES		
25.	Долженчук Н. М. РОЗВИТОК ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ І УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ	168
PHILOLOGICAL SCIENCES		
26.	Charkazova Sevda Sabir PORTFOLIOS AS INSTRUMENTS FOR ASSESSING STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE	175
27.	Zulfugarova Sabina Ali VISUAL-BASED APPROACHES TO DEVELOPING SPEAKING COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE INSTRUCTION	180
28.	Булава Н. Ю. ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ (НА ПРИКЛАДІ ПРИЗВИЩ)	185
ECONOMIC SCIENCES		
29.	Dinets A., Mygayesi T. ENSURING SUSTAINABLE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE	192
30.	Huseynova Nurgul Nuru THE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON BUSINESS MANAGEMENT: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR THE ECONOMY OF AZERBAIJAN	195
31.	Novykova I., Blinov A., Klymenko A. ANALYSIS OF BUSINESS MODEL AS AN ELEMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT OF AGRIBUSINESS	204
32.	Галушка З. І. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ, ЦИФРОВА ВЗАЄМОДІЯ ТА МІЖСЕКТОРНА КООРДИНАЦІЯ	208

**ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ
(НА ПРИКЛАДІ ПРИЗВИЩ)**

Булава Наталя Юріївна,
к.філол.н., доцент
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Анотація: У статті досліджено поняття «гендер» у контексті української ономастики, зокрема на прикладі прізвищ. Розглянуто граматичні й соціальні ознаки гендерної маркованості, історико-соціальні чинники її формування, патріархальні мовні практики та сучасні тенденції фемінізації. Проаналізовано, як мовні засоби прізвищ репрезентують гендерну ідентичність та відображають суспільні уявлення про роль жінки. Визначено вплив феміністичного руху на трансформацію мовних норм і розвиток гендерно чутливої ономастики в українській мові.

Ключові слова: гендер, ономастика, прізвище, фемінізація, гендерна маркованість, українська мова, мовна ідентичність, соціолінгвістика.

У ХХІ столітті проблема гендеру набуває особливої актуальності в усіх гуманітарних науках, зокрема в мовознавстві. Ономастика, яка вивчає власні імена, зокрема прізвища, відкриває широкі можливості для аналізу соціальних, культурних, а також гендерних аспектів мовної картини світу. Прізвище – це не лише маркер ідентичності, а й потужний індикатор гендерної належності, усталених традицій і стереотипів, які побутують у суспільстві.

Метою статті є дослідження поняття «гендер» у контексті української ономастики на прикладі прізвищ, виявлення закономірностей формування гендерно маркованих прізвищ та аналіз тенденцій їх уживання в сучасному мовному просторі.

Поняття «гендер» (від англ. *gender*) виникло як соціокультурна категорія, що позначає соціально сконструйовані ролі, поведінку та атрибути, які суспільство вважає прийнятними для чоловіків і жінок. У мовознавстві воно вивчається в межах гендерної лінгвістики, яка зосереджена на виявленні мовних засобів репрезентації статевої ідентичності та відображенні гендерних ролей у мові. Наприкінці 80-х рр. дослідники стали розглядати мову не лише як дзеркало гендеру, а як засіб, що допомагає створювати його. Ідентичність за гендером не закладена наперед, вона конструюється через конкретні дії та взаємодії.

Разом із тим у науці до нині нема єдиного погляду щодо природи гендеру. З одного боку, гендер уналежнюють до мисленнєвих образів чи моделей, розроблених із метою більш чіткого наукового опису проблем статі та розмежувань біологічних та соціокультурних функцій. З іншого боку, гендер розглядають як соціальний узагальнений образ, що створюється суспільством, у тому числі й за допомогою мови [1, с. 274]. Л. О. Ставицька зазначає, що гендер – це соціальна стаття на відміну від біологічної, і продукується вона в процесі соціальної, культурної і мовної практики [2, с. 13].

У культурах світу поведінка людини часто визначається залежно від статі. Іншими словами, чоловікам та жінкам необхідно дотримуватися певних соціальних установок, що висуває суспільство. Гендер знаходить своє віддзеркалення в усіх сферах життя людини, ураховуючи й сферу мови [3, с. 56].

У другій половині XX століття з'явилися праці, присвячені дослідженню зв'язку соціокультурних особливостей статі та мови. Інтерес до цієї проблеми зумовлено низкою попередніх досліджень деяких мов, у яких було виявлені лексичні, морфологічні й синтаксичні розбіжності залежно від статі співрозмовника. Це дозволило говорити про наявність специфічних особливостей в мові чоловіків та жінок. Такі відкриття послугували поштовхом до переходу лінгвістичної думки на новий етап й зумовили необхідність більш ретельного вивчення мовної репрезентації гендеру.

Ономастика як галузь мовознавства охоплює антропонімію – учення про особові імена (імена, прізвища, по батькові). Прізвище, зокрема, виконує не лише функцію ідентифікації, а й відображає історичні, соціальні та гендерні риси.

Формування гендерної маркованості в українських прізвищах є відображенням не лише мовних процесів, а насамперед – соціокультурної структури суспільства, яка склалася історично. Протягом століть мовна практика позначення особи тісно корелювала з її соціальним статусом, родовою приналежністю, гендерною роллю, а також із традиційною моделлю сімейних та суспільних відносин.

У традиційному українському суспільстві, зокрема в селянських громадах, існувала чітка патріархальна ієрархія, у якій чоловік виступав головною фігурою в родині та громаді. Жінку, у свою чергу, сприймали як залежну істоту – спочатку від батька, а згодом від чоловіка. Ця модель соціальних відносин відбивалася в мовному означенні особи.

Наприклад, жінку рідко називали за іменем без уточнення приналежності до чоловіка. У селі казали не Марія, а *Іваниха*, *Гринчиха*, що означало «дружина Івана» або «дружина Гриня». Таким чином, особисте ім'я жінки було не самодостатнім, а потребувало обов'язкової прив'язки до чоловічої постаті. В українській ономастичній традиції більшість прізвищ мають чітку гендерну маркованість. Це, зокрема, виявляється в граматичному оформленні:

-ко, -ук, -юк, -ик – здебільшого суфіксальні форманти, що слугували для утворення нейтральних форм прізвищ, які не змінювалися за родами: *Шевченко, Петрук, Плахотнюк, Білик*;

-а, -на, -иха, -иня – словотвірні форманти, що слугували для утворення жіночих форм прізвищ: *Ковалиха, Петраківна, Довбушиха*;

-ів (-їв), -ов, -ев(-єв), -ин, -ін(-їн)) – форманти, що оформлювали типово чоловічі форми прізвищ, які у фемінізації набувають закінчення -а: *Березина, Петрова, Ковалева*.

Гендерна диференціація особливо яскраво простежується в слов'янських

традиціях, де жіноча форма прізвища часто виконує роль похідної від чоловічого прізвища, що є свідченням патріархальної моделі суспільства.

Упродовж останніх десятиліть в українській мові, особливо у сфері публічного та офіційного мовлення, простежується чітка тенденція до унормування та розширення вживання фемінізованих форм прізвищ, тобто таких, що граматично позначають жіночу стать. Це стосується передусім текстів у засобах масової інформації, юридичних і адміністративних документів, наукових публікацій, де важливо дотримуватися мовної точності та поваги до гендерної ідентичності особи.

Цікавим фактом українського правопису 1928 року було положення, згідно з яким кожна жінка мала право самостійно обирати форму власного прізвища після одруження або незалежно від нього – залишити "чоловічу" форму (наприклад, *Шевченко*) або обрати фемінізовану, граматично жіночу форму (наприклад, *Шевченкова*) прізвищ [4, с. 128].

Схожу ситуацію щодо жіночого прізвищтворення можна спостерігати в словацькій мові. Прізвищеві деривати з -ова є характерною рисою слов'янських мов, а словацькі жіночі прізвища з таким формантом належать до найдавнішого пласту словацького антропонімікону. Своєрідну еволюцію принципів творення жіночих прізвищ від чоловічих у словацькій мові можна простежити у "Правилах словацького правопису" різних років видання. У 1931 році було кодифіковано творення фемінізованих форм прізвищ за допомогою формантів – оуа [5, с. 124]. У 2007 році уряд Словацької Республіки запропонував жінкам самостійно обирати, яку форму (фемінізовану чи ні) свого прізвища вживати. Жвава дискусія з цього питання у словацькому суспільстві засвідчила, що більшість словацьких жінок зовсім не потребує фемінізованої форми свого прізвища, адже це: 1) створює додаткові труднощі при реєстрації та оформленні документів за кордоном; 2) є зайвим граматичним показником статі; 3) є проявом архаїчності мови; 4) принижує гідність жінок і вказує на те, що кожна з них належить чоловікові (батькові). Багато жінок погоджуються із фемінізованою формою словацького жіночого прізвища, проте пропонують

скасувати таке оформлення іншомовних прізвищ [5, с. 128].

Цей вибір в Україні не лише юридично закріплений, а й має символічне значення – він демонструє рівність прав жінки на мовну ідентифікацію, а також її можливість вільно висловлювати власну гендерну позицію через мовні засоби. Важливо й те, що у сфері мас-медіа дедалі частіше можна спостерігати вживання саме фемінізованих форм, що свідчить про поступову зміну мовних норм, орієнтовану на інклюзивність і чутливість до гендерних питань.

Таким чином, мовна практика сьогодення відображає соціальну трансформацію в напрямку рівноправності, де прізвище більше не є виключно носієм патронімної чи чоловічоцентричної традиції, а може бути гнучким маркером особистісного вибору та ідентичності. Цей вибір часто стає маркером ідентичності жінки, її феміністичних або традиціоналістських поглядів. У мас-медіа, особливо в українськомовних виданнях, частіше з'являються фемінізовані прізвища, які раніше були рідкісними або вважалися «неправильними».

Українські прізвища також зберігають гендерно забарвлені елементи, що відтворюють стереотипи. Наприклад, прізвища на зразок *Ковалиха*, *Бондариха*, *Петрівна* фіксують жінку через її стосунок до чоловіка (чия вона дружина, дочка), а не як самостійну особу.

Подібні форми вказують на те, що мовна практика протягом тривалого часу ґрунтувалася на домінуванні чоловічої фігури як "базової". Це підтверджують дослідження Р. Лакофф [6].

У сучасній українській ономастиці можемо знайти прізвища, що не мають чіткої гендерної маркованості (наприклад, *Заремба*, *Левченко*, *Климчук*), але на рівні соціального сприйняття носіїв цих прізвищ часто ідентифікують за ім'ям.

Деякі сучасні письменниці, науковиці, журналістки принципово вживають фемінізовані форми прізвищ: *Оксана Забужко* – прізвище незмінне, але в поєднанні з ім'ям маркер жіночої ідентичності чіткий; *Лариса Денисенко* – подекуди вживається форма *Денисенкова* в ЗМІ; *Люко Дашвар* – літературний псевдонім, що зовсім не гендерно маркований, що дозволяє читачам сприймати

автора нейтрально або гендерно амбівалентно.

Українська ономастика як галузь мовознавства дає багатий матеріал для дослідження гендеру. Прізвище є не тільки засобом номінації, а й засобом передачі соціально-гендерної інформації. Сучасні тенденції фемінізації прізвищ, зростання уваги до гендерної рівності та розширення прав на вибір іменної форми свідчать про поступову трансформацію мовної норми в бік інклюзивності та гендерної чутливості.

Вивчення гендеру в українській лінгвістичній традиції має бути нерозривно пов'язане з аналізом лексикону мови, зокрема її номінативного потенціалу. Звернення до лексикографічних ономастичних джерел – соціально та культурно значущих словників, що репрезентують історичну пам'ять нації, – є важливим для з'ясування мовних механізмів формування та фіксації гендерних образів. Особливу увагу слід приділяти вивченню понять маскулінності та фемінності, які в мові відбивають розподіл соціальних ролей чоловіків і жінок, виявляють гендерну асиметрію й формують специфіку української картини світу. Такий підхід є важливим також для розуміння особливостей міжкультурної комунікації.

Антропонімічні словники української мови, зокрема їхні хронологічні варіанти, становлять цінне джерело для дослідження номінацій осіб за статевою, професійною та соціальною ознаками, що дозволяє виявити категоріальні ролі роду та статі в мовній системі. Лексикографічні зібрання імен, прізвиськ, імен по батькові, прізвищ мають бути осмислені з позицій гендерної оптики. Врахування хронологічного виміру цих одиниць дозволяє простежити еволюцію гендерних уявлень та стереотипів, закладених у мовному просторі.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері пов'язані з аналізом змін у сприйнятті фемінізованих форм, розробкою чітких норм для документального оформлення імен і вивченням регіональних особливостей ономастичної гендерної репрезентації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади: монографія / кол. авт.; ред. Л. Р. Наливайко, І. О. Грицай. – К.: Хай-Тек Прес, 2018. – 348 с.
2. Ставицька Л.О. Гендер: мова, свідомість, комунікація / Інститут української мови НАН України. – К. : КММ, 2015. – 440 с.
3. Корнєлаєва Є.В. Роль гендеру в мовленнєвому спілкуванні. Закарпатські філологічні студії. Вип. 6. С. 54–59. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/eng/archive/6/13.pdf>
4. Український правопис / Нар. комісаріят освіти УСРР. – Вид. 1-ше. – Київ: Держ. вид-во України, 1929. – 103 с.
5. Мадяр О.Л. Жіночі прізвиська на -ova у словацькій мові: традиції і сучасність. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/20165/1/%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D1%87%D1%96.pdf>
6. Lakoff Robin. Language and Women's Place. Language in Society. 1973.Vol. 2, No. 1. P. 45–79.